

نایا به راستی یهکهمین رۆژنامه‌ی کوردی

له سێ ولات و چوار شار چاپ کراوه؟

نۆنۆهر سولتانی

پرسیار: نایا راسته که شوینی چاپکرانی رۆژنامه‌ی "کوردستان" پینج جار گوراهه؟

وهلامی من: به نهگهری زۆرموه، نا!

بۆچی؟

یهکهم ژماره‌ی رۆژنامه‌ی کوردستان به خهباتی نهمر میقداد میدحهت بهگی بهدرخان له ۱۸۹۸/۴/۲۲ دا¹ له شاری قاهیره‌ی پینتهختی میسر دهرچوو و سه‌رجه‌م ۳۱ ژماره‌ی لێ بلاو بووهوه که ریکهوتی دواژماره‌ی ۲۹ ی مانگی یازده‌ی ساڵی ۱۹۰۱ ی زاینیه. به گویره‌ی راگه‌یاندنه‌کانی سه‌ر لاپه‌ره‌ی رۆژنامه‌که‌ خۆی، ژماره ۱ تا ۵ ی له قاهیره، ۶ تا ۱۹ ی له جنیف، ۲۰ تا ۲۳ ی جاریکی تر له قاهیره، ۲۴ ی له لهندهن، ۲۵ تا ۲۹ ی له فولکستن²، ۳۰ و ۳۱ ی جاریکی تر له جنیف و ژماره ۱ تا ۱۱ ی ده‌وره‌ی تازه‌ی جاریکی تر له قاهیره دهرچوون.³

ئوه‌ی تا ئیستا زانرابیت و گوترابیت ئه‌وه بووه که بهدرخانیه‌کان که‌کیان له دووری مه‌سافه‌ی نیوان میسر و عوسمانی و ه‌رگرتوو و توانیویانه‌ دور له چاوی سولتانی فناتیکی دین په‌نا عه‌بدولحه‌میدی دووه‌م، یه‌که‌م رۆژنامه‌ی کوردی له شاری قاهیره بلاو بکه‌نه‌وه و میژوویه‌کی پر له شانازی بۆ خۆیان و فه‌ره‌نگی گه‌له‌که‌یان تۆمار بکه‌ن. سولتان عه‌بدولحه‌میدی دووه‌م، که له ساڵی ۱۸۷۶ ه‌وه تا ۱۹۰۹ له ئه‌سته‌موڵ حکومه‌تی ده‌کرد، به ئاشکرا دژ به چاپ و بلاو بوونه‌وه‌ی رۆژنامه‌که وه‌ستابوو. رۆژنامه‌ی کوردستان له بارودۆخیکی ئه‌وتۆدا دهرچوو و نوسه‌که‌کانی ته‌نیا به قاچاگی ده‌گه‌یشتنه‌وه کوردستان و تورکیا.

نهمر عه‌بدولرحمان به‌گی برای میقداد به‌گ به راشکاوی درکاندوویه‌تی که دوا‌ی دهرچوونی ۵ ژماره‌ی کوردستان، له ژیر گوشاری سولتان عه‌بدولحه‌میدی دووه‌م و نه‌یاراندا که داواکاری وه‌ستانی چاپ و بلاو کردنه‌وه‌ی رۆژنامه‌که‌ بوون، میقداد به‌گی سه‌رنوسه‌ر مه‌جیوور کرا بگه‌رینه‌وه ئه‌سته‌موڵ و کاره‌کانی رۆژنامه‌که‌ دوا‌ی ئه‌و رووداوه له قاهیره توشی وه‌ستانیکی کاتی هات به‌لام عه‌بدولرحمان بهدرخان ژماره ۶ تا ۱۹ و ۲۴ تا ۳۱ ی له سێ شاری جیا‌جیای ئوروپا بلاو کرده‌وه. شایانی باسه که دواتر، ده‌وره‌یه‌کی نوێ کوردستان له ژماره ۱ تا ۱۱ ش هه‌ر له قاهیره دهرچوو و نوسه‌راوی سه‌ر لاپه‌ره‌کانی ئه‌و ژمارانه‌ی کوردستان ئه‌وه ده‌سه‌لمینن.

¹. وایز انم کاک فه‌هاد شاکه‌لی به به‌راوردکاری رۆژمیره‌کان گه‌یشتنه‌وه ئه‌جمای ئه‌وه‌ی که ۲۲ ی مانگ نه‌بیت و رۆژیک زووتر یان دره‌نگتر بیت، دُنیا نیم کامیان.

². Folkestone

³. هۆشیار که‌ریم قه‌رده‌اگی، له یادی تیپه‌ربوونی سه‌ده‌یه‌ک...، "بلاوه‌ی" تیشکی رۆژنامه‌ی، ژماره ۱، ه‌ا‌وینی ۱۹۹۸ ژماره‌ی تایبه‌تی سه‌میاری ۱۰۰ ساڵه‌ی رۆژنامه‌ی کوردستان، لهندهن، ل. ۱۰ تا ۱۱.

به لام ئايا ئهو راگهياندنانه ههمووي راستهقينه ميژوويين و بي پيچ ويهنا راستن؟ ئايا سياسي ئهو سالانه مييسر جادهيهكي سافي بي گري و گول بوو و خهلكي و لاتهكه، به تاييهت گهلي كورد به مهيل و خواستي خويان چيبان دهويست دهيانكرد و دهيانگوت و دهياننوسي؟ بوچوني من به پيچهوانهي ئهويه!

سه رتا چند خالتيك له پيوهندي چاپخانهي جي چاپي روژنامهي كوردستان له قاهره دهخمه بهر باس:

۱. واتاي دوو تيرمي "دهرچون" و "چاپ" له يهكتر جياوازن و لام وايه ئيدارهي دهر كردن و بلاو كردنهوي چاپمهنييهك دهكري "ضرورتا" ههمان چاپخانهكهي نهبيت. ئهو دووانه دهتوان له دوو شويي شاريك و ولاتيكيان تهناهت له دوو ولاتي جياوازا بن؛

۲. راگهياندنهكاني سه رووپيري روژنامهكه خوي لهم بارهيهوه نابي پشتي پي بيسترهت له بهر ئهوي گوشاريكي زوري سياسي و پوليسي لهسهر بهريوهبراني روژنامهكه بووه و مهجبور بوون بو شوييه گومكي و ههلاتن له دهست ناسرانهوه و بهرگريكران له خهباتهكهيان، ههنديك بابته سهبارته به شويي دهرچون و چاپي روژنامهكه راگهيانن كه واهيه راست نهبوويتن؛

۳. زياد لهوانه، له بارودوخي سه رتاكاني سهدهي بيستههدا نهگهر ههنديك كهرسهي وهك كهل وپهلي چاپ، ئامرازي پهيوهندي و كهرسهي راگواستن بگريه بهرچاو، دهبينين كاريكي ئهسته و تارادهيهك نهگونجاو بووه رووناكبيريكي كورد به بي پشتگيري دارايي حكومتهتيك وتهناهت له ژير گوشار و راواناي ههدوو حكومتهي عوسماني و مييسر و هاوپهيمانهكانياندا، پيداويستيهكاني چاپي روژنامهيهكي نيوه نهيني وهك پيني عهرهبي و كهل وپهلي چاپ له قاهرهوه بباته جنيف له ولاتي سويسرا، ئينجا لهويوه بيانپيچيتهوه و بيانباته لهندن، پاشان بيانگهبييته شاري فولكستن و له ئهنايميشدا سه رلهنوي جنيف و ئينجا قاهره سه ر دهر بهنييت! ئهوانه زياتر له حيكايهتي گويي ناگردان دهچن تا راستهقينهي ژيان و سياسيته.

با چند خالتيكيش لهمهر سياسي ئهو سالانهي عوسماني و ئوروپا و ههروهها بارودوخي كومهلايهتي شاري "فولكستن" روون بكهمهوه، گهرچي واهيه ههمومان به بهشيكي زوريان بزاني:

- سه ردهمي تهنزيمات (۱۸۳۹ تا ۱۸۷۶) سه ردهمي يهكهم ههنگاوهكاني رووناكبييران و خهلكاني دانيشتوي ئيمپراتوريهتي عوسماني بوو بو نويوخوازي و خهبات له پيناو گورييني قهوارهي سياسي حكومتهتيكي كونباو و داواكاريي له پيناو نازادي و مافه كومهلايهتي - سياسييهكان و نزيك كردنهوي شهرع و قهضاي ئيسلامي لهگهل حقوق و ياسا نوپاوه ئوروپاييهكان.
- به شويي ئهودا ههنديك ريخراوهي شيوه ئوروپايي له ئهستهمول بنيات دهنريت: سه رتا "يهكيهتي نيشتمان په رستان" ي ناميق كهمال و چند كهسي ديكيه كه له سالي ۱۸۶۵ دا هاتوته كايهوه. ئينجا ريخراوهي "توركه لاوكان" و "عوسمانليه نوبيهكان" ن كه خوازياري دانراني "ياساي بنه رتهي" ن و بو راگهياندني خواسته سياسييهكاني خويان دوو روژنامهي "موخبير" و "هوربيته" له شاري لهندن بلاو دهكهنهوه و دهينترن بو ئوپوزيسيوني عوسمانيي دانيشتوي ئوروپا و ههروهها بو ناوخوي عوسمانيش.

- له درېزه ی چالاکیه کانی رووناکبیراندا، له سالی ۱۸۸۹ ریکراوه ی "یهکیه تی و پیشکهوتن" له ئهسته مو ل دادمه زریته که دوو کهس له چوار دامه زریته مکانی واته عبدهو لآ جهوده ت و ئیسحاق سکوتی کوردن. لیره بهدواوه شوینی هه لسهووراوانی کورد له ناو ئوپوزیسیونی عوسمانیدا به روونی هه لدهگیریت.

- له سالی ۱۸۹۶ دا ئه دامانی ریکراوه که بهوه تاوانبار دهکرین که ویستبیتیان کودیتایهک دژ به حکومه تی عبدهولحه مید بهریوه بهن. "میزان" رۆژنامه ی ریکراوه که دهپچرینه وه و مراد میزانچی سه رنوسه ر هه لده تی بۆ قاهره و هه و ل ده دات رۆژنامه که له و ئ بآو بکاته وه. - له سالی ۱۸۹۲ تا ۱۹۱۴ دا، خدیوی میسر عبباس حیلمی پاشای کوری توفیق پاشا بوو. خدیو دژایه تی بریتانیا و نزیکیه تی عوسمانیه کانی ده کرد که ئه و په یوه نده نزیکه له چاره نووسی میزان و وهک دواتر باسی ده که یه یکه مین رۆژنامه ی کوردیشدا ده وری بیی.

سالانی ده رچوونی رۆژنامه ی کوردستان واته ۱۸۹۸ تا ۱۹۰۲ سالانی هه لسهووراوانی گه رم وگوری ریکراوه ی یهکیه تی و پیشکهوتنه که راست له سالی ۱۹۰۲ دا تووشی ئینشیقاق دیت و دووبالی ناسراو به ناوی ئه محمد رزا و سه باحه ددینی لئ دروست ده بیت و روانگه ی سیاسیه دوو هه میان زیاتر له روانگه ی که مایه تیه کانی ناو کومه لگای عوسمانی وهک کورد و ئه رمه ن نزیکه. لایه نگرانی یهکیه تی و پیشکهوتن له ئورویا دژ به توندوتیژی نواندن ده وهستن به لام زوربه ی لایه نگرانی ناوخوی و لات له گه ل کاری سوپایی و هه لمه ت کردنه سه ر دام وده زگا میریه کان و لابرده ی ده سه لاتی سولتاندان، هه ر بویه ش به توندی ده کهونه بهر چاوه دیری و گیران و له زیندانا ده مینه وه.

ویده چیت میقداد مه دحه ت بهگ و عبدهولر محمان بهگی برای له دهسته ی یه که م بوو بیتن، ئه وه ش به دوو نیشانه دا ده ر ده که ویت: یه که م به نامه ی کراوه ی میقداد مه دحه ت بهگ به تورکی بۆ "حه زه تی سولتان عبدهولحه مید" که تییدا داوای لئ ده کات بهرگری له بآو بوونه وه ی رۆژنامه که له ناوخوی و لات نه کات و عبدهولر محمان بهگیش خه لکانی ده ورو بهری سولتان به "خائین و بی ئه سل و نه سه ب و نه یاری جوامیری" ناوده بات به لام باسیک له خودی سولتان ناکات؛ دوو هه میش به و راستیه دا که میقداد بهگ له کوتاییه کانی سالی ۱۸۹۸ دا گه رایه وه ئهسته مو ل بۆ ئه وه ی بکه ویته زیندان و تووشی کیشیه کی گه وه ببیت.

رۆژنامه ی کوردستان وهک یه که مین رۆژنامه ی کوردی، له و بارودۆخه سیاسیه و راست له و شاره دا ده ست به وه شانده ده کات که "میزان" یش له و ئه ده ر ده چوو. قاهره ژینگه یه کی له بار بوو بۆ کاری سیاسیه ئوپوزیسیونی تورک و کورد و له چاوه ئهسته مو ل گوشاری راسته خوئی حکومه تی عبدهولحه میدی که متر به سه ره وه بوو.⁴

رۆژنامه که به گویره ی راگه یانده ی سه ر لاپه ره یه که می، ده بوایه هه ر دوو هه فته جار یک ده ر بچوایه که له ماوه ی چوار سالی ده رچوونیدا ده یکرده ۱۰۰ ژماره، به لام به گویره ی زانیار بیه کان، سه رجه م ۳۱

4. راست سه د سال پیش ده رچوونی رۆژنامه ی کوردستان، یه که م رۆژنامه ی شاری قاهره به زمانی فره نسی له یهک له و دوو چاپخانه یه دا چاپ کرا که ناپلیون دوا ی داگیر کردنی میسر هینابونیه ئه و ئ.

ژماره‌ی زیاتر لئ دهر نه‌چوو و نهوش ههل و مهرجی ئهسته‌می سیاسی له عوسمانی و میسر و گرفته‌کانی سهر نووسهری رۆژنامه‌که دهر ده‌مخات.⁵

کیشی چاپخانه ههر له یه‌که‌م ژماره‌کانه‌وه ئوقای یه‌خه‌ی میقداد به‌گ بووه و تا کۆتاییش له‌کۆلی نه‌بوته‌وه. ژماره ۱ تا ۳ له چاپخانه‌یه‌ک به ناوی "الهلال" و ژماره‌کانی دواتر له چاپخانه‌ی "جه‌ریده‌یا کوردستان" چاپ کران. ده‌گوتریت که چاپخانه‌ی جه‌ریده‌یا کوردستانیش ههمان ههر چاپخانه‌ی "الهلال" بووبیت.⁶ له لاپه‌ره‌ی یه‌که‌می ژماره ۱۶ دا ئامازه بهو ناتهواییه کراره و گوتراوه که هۆکاری دواکهوتنی رۆژنامه‌که، کهمی یان نه‌بوونی چاپخانه بووه.

ئایا چاپخانه‌ی "جه‌ریده‌یا کوردستان" جیاواز بووه له "مطبعة العلمی کوردستان" ی شیخ فهر مجوللا زه‌کی مه‌ریوانی که له سالی ۱۹۰۲ دا له قاهره خه‌ریکی کاری چاپ و بلاو کردنه‌وه بوو؟ من سالی یه‌که‌می دامه‌زرانی چاپخانه‌که‌ی فهر مجوللا زه‌کی نازانم و دنیای نیم ئایا سالی ۱۹۰۲ سهره‌تای دامه‌زرانی چاپخانه‌که بووه یان پیشتتر؟ به‌هیه فهر مجوللا زه‌کی - کچی شیخ فهر مجوللا، له بیره‌وه‌ریه‌یه‌کانی خۆیدا باس له ئازایه‌تی و نه‌ترسیی باوکی ده‌کات بو چاپکردنی کتیبی "الدرر البهانیه" ی میرزا ئه‌بولفهل ناوی به‌هایی له سالی ۱۹۰۰ دا، به‌لام پروونی ناکاته‌وه ئایا کتیبه‌که‌ی له ههمان چاپخانه‌ی کوردستاندا چاپ کردوه یان له شوینیکی دیکه.⁷ دۆزینه‌وه‌ی پیوه‌ند له نیوان چاپخانه‌ی "جه‌ریده‌یا کوردستان" و "مطبعة العلمی کوردستان" بو باسه‌که‌ی ئیمه گهلئیک گرنه‌گه. من لام وانییه شتیک به ناوی "چاپخانه‌ی جه‌ریده‌یا کوردستان" بوونی بووبیت هیچ نیشانه‌یه‌کیش به ده‌سته‌وه نییه بو ئه‌وه‌ی بریانی به‌درخانی خۆیان خاوه‌نی چاپخانه‌یه‌کی سهر به‌خو بووبیتن و جه‌ریده‌که‌یان له‌ویدا چاپ کردبیت. دهر برینی راشکاوانه‌ی سهر لاپه‌ره‌کانی ژماره ۱۶ ئه‌وه دهر ده‌مخات که چاپخانه‌ی خۆیان نه‌بووه، که‌و بوو ئه‌و ناوه بو شوینه‌گومکێ و گومراکردنی مه‌مموورانی حکومه‌تی عوسمانی بووه و هیچیتر. چی له سهر رووپه‌ری رۆژنامه‌که سه‌بارت به شوینی چاپ و ئه‌دره‌سی چاپخانه راگه‌یینراوه، ناتوانی خاوه‌نی گرنه‌گایه‌تی بیت ئه‌ویش به هۆی گوشاری سیاسی سهر بریانی به‌درخاییه‌وه. ئه‌وه‌ی گرنه‌گه ئه‌و خاله‌یه که ناوی چاپخانه‌ی جه‌ریده‌یا کوردستان له راستیدا ناویکی خوازاوه‌یه.

ئه‌وانه بویه ده‌لیم که پیویسته روون بیته‌وه ئایا رۆژنامه‌ی کوردستانی میقداد به‌گ دواي ژماره ۵ له چاپخانه‌که‌ی شیخ فهر مجوللا چاپ کراره یان له شوینیکی دیکه؟ دیاره مطبعة العلمی کوردستان تا‌قه چاپخانه‌ی قاهره نه‌بووه و ئوپوزیسیونی عوسمانی ده‌بی شوینی دیکه‌شیان بو چاپی چاپه‌مه‌نییه‌کانی

⁵ هیچ نیشانه‌یه‌که‌مان به ده‌سته‌وه نییه که گرفتی دارایی یا نه‌بوونی بابته و نووسهر هۆکاری ئه‌و دواکهوتانه بووبیتن.

⁶ رینوار فتاح و کرمانج حه‌قی، میدیای جیهانیی کورد، "روانینیک به رۆژنامه‌ی کوردستان"، بلاوه‌ی "تیشکی رۆژنامه"، ژماره ۱، هاوینی ۱۹۹۸ ژماره‌ی تاییه‌تی سمیناری ۱۰۰ سالی رۆژنامه‌ی کوردستان، له‌ندن، ل. ۷ تا ۹.

⁷ شیخ فهر مجوللا زه‌کی دواي فلاذیمیر زیرنۆفی رووسی بو جاری دووه‌م کتیبی شهره‌فنامه‌ی بدلیسی له ههمان چاپخانه‌ی زانستی کوردستاندا چاپ کردوه. به‌گۆیه‌ی سهره‌تای نهر محهمهد عه‌لی عه‌ونی که له ته‌رجه‌مه‌ی شهره‌فنامه‌ی نهر ماموستا هه‌ژار (لاپه‌ره‌ حه‌فتاوجوار تا هه‌شتا) دا هاتوه، عه‌ونی له کۆتاییه‌کانی سالی ۱۹۲۲ دا نوسه‌یه‌کی ده‌ستنوسی له‌بهر نوسه‌ی حه‌لب هه‌لگرتوه و هیناویه بو میسر و به‌م پنیه ده‌بی چاپی فارسی و عه‌ره‌بی شیخ فهر مجوللاش له نیوان سالی ۱۹۲۳ و ۱۹۲۶ دا به‌ریوه چووبیت که په‌یوه‌ندی که به‌بابته‌که‌ی ئیمه‌وه په‌یدا ناکهن. شیخ فهر مجوللا دواي ئه‌وه‌ی له شاری سنه‌وه ده‌مچینه به‌غدا و قاهره و له زانکوی ئه‌زه‌هر وانه ده‌مخوبیت، ده‌مچینه سهر نایینی به‌هایی و به‌بارمه‌تی دارایی به‌هائوللا ریبه‌ری نایینه‌که و یاریده‌ی به‌هائایی قاهره سهره‌تا کتیب فرۆشیه‌ک به‌ناوی "کتیب فرۆشی پادشایی" و پاشان "چاپخانه‌ی زانستی کوردستان" له شارمه‌دا ده‌کاته‌وه. شیخ فهر مجوللا زه‌کی له سالی نیوان ۱۹۳۷ - ۱۸۶۹ دا ژیاوه و له قاهره کۆچی دواي کردوه، ههر له‌ویش نیژراوه. به‌روانه: به‌هیه فهر مجوللا زه‌کی مه‌ریوانی، "کوردستان ئه‌ی خۆشه‌ویستم"، و مرگیزانی ئه‌نهر سولتانی، بنکه‌ی ناراس، هه‌ولێر، ۲۰۱۰، فه‌سلی دووه‌م.

خویان و یهک لهوان رۆژنامه‌ی تورکی میزان هه‌بووبیت و میقداد به‌درخانیس وهک ئەندامێکی هه‌لسووراوی ئەو ئۆپۆزیسیۆنه، دهستی به‌و دهره‌تانانه راگه‌یشتیبت.

ئهو‌ی رۆژنامه‌که له قاهیره چاپ کرابیت خیلافی‌کی له‌سه‌ر نیبه و هه‌موو نیشانه‌کان دهریده‌هه‌ن که میقداد مه‌ده‌ت به‌گ له‌و سا‌لانهدا له‌وئ ژیاوه و رۆژنامه‌که‌شی له‌وئ چاپ کردوه. ئهو‌ی جیگه‌ی نیقاش بیت ژماره‌ی ٦ تا ١٩ و ٢٤ تا ٣١ ن که به‌گویره‌ی راگه‌ینراوی سه‌ر لاپه‌ره‌ یه‌که‌می رۆژنامه‌که‌ خۆی، گوایه له‌ چه‌ند شاری ئورویایی چاپ کراون.⁸ ئامانجیشم له‌ نووسینی ئەم بابته‌ ئهو‌یه بلیم بۆ که‌سانیک که‌ شاره‌زای نه‌ینی کاری سیاسی یا هه‌لسووری ئەو بو‌اره‌ن، شتیکی سه‌یر و سه‌مه‌ره‌ نیبه‌ نه‌گه‌ر سه‌ر نووسه‌ری رۆژنامه‌یه‌ک بۆ هه‌لاتن له‌ ده‌ست سانسور و راو‌نران، شوینه گومکی بکات و بۆ نموونه، شوینی دهر‌چوونی رۆژنامه‌ی خۆی یان هه‌ر به‌یان و راگه‌یانده‌یی سیاسی راسته‌وخۆ نه‌خاته به‌ر چاوی پۆلیس و مه‌مورانی حکومه‌ت.

به‌ بۆچوونی من برایی به‌درخانی راست ئەو کار میان کردوه و له‌ عه‌ینی کاتدا که‌ رۆژنامه‌که‌یان له‌ قاهیره چاپ کردوه، ناوی سه‌ی شاری ئورویایی له‌سه‌ر نووسیه‌ و به‌و شیوه‌یه هه‌و‌یانداوه "پۆلیسی سیاسی" ی حکومه‌تی عه‌بدولحه‌مید به‌ لاریدا به‌رن. به‌تایه‌ت که‌ گۆرینی ناوی شاره‌کان خیرا خیرا و یه‌ک به‌دوا‌ی یه‌کدا بووه و ئه‌وه‌ش گه‌مه‌یه‌کی کتک و مشک بووه که‌ هه‌تا دام و ده‌زگای پۆلیسی عوسمانی بتوانی شو‌ننیا‌ن له‌ یه‌که‌م شار واته قییه‌نا هه‌لبگریت ئەوان ئه‌د ره‌سه‌نیکی تازه‌یان له‌و به‌ری ناو واته له‌ جزیره‌ی بریتانیا پندا‌ون و هه‌تا ئەوان له‌ له‌ندن به‌شو‌ننیا‌ندا به‌گه‌رین حه‌واله‌ی فولکسنتیان کردوون و به‌ هه‌مان شیوه‌ گه‌ران‌دوو‌یانته‌وه‌ قییه‌نا و قاهره‌! ئه‌وه‌ش زیه‌ه‌کی و لیزانی سیاسی و بریاری قورس و قایمی ئەو دوو خه‌باتکاره‌ مه‌زنه‌ی کورد و هاوکاره‌کانیان ده‌گه‌یشتیبت.

ره‌نگه‌ بۆ به‌شینی زۆر له‌ ئیمه هه‌لبژاردنی گه‌وره‌شاری وه‌ک قییه‌نا و له‌ندن بۆ نه‌ینی کاریه‌کی ئه‌وتو سه‌یر نه‌بیت، به‌لام واهیه‌ نه‌زانین بۆچی لیره‌دا ناوی شاروچه‌کی فولکسنتی بریتانیا هاتوته گۆرئ و چی ئەو شاره‌ی کردوته یه‌ک له‌ بزاره‌کانی عه‌بدولرحمان به‌گ. ئه‌وه هه‌ندیک زانیاری سه‌بارته به‌و بابته‌:

فولکسنتن شاروچه‌یه‌که له‌ باشووری بریتانیا و نزیک شاری "کانتربری"⁹، که‌وتوته سه‌ر دهریای مانشی نیوان بریتانیا و فه‌رنسا. کانتربری، که له‌ سه‌ده‌ی چواره‌می زاینیه‌وه نیشه‌جیی خه‌لکانیکی به‌ره‌گه‌ز ئەلمانی و ناوه‌ندی سه‌ره‌کی کاروباری ئایینی ئیماندارانی ئه‌نگلیکه‌ن¹⁰ وه‌ک لقیکی ئایینزای پڕۆتیسنتان¹¹ بووه، له‌ سه‌ده‌ی نۆده‌هه‌مدا بۆته‌ هه‌شارگه‌ و په‌ناگه‌یه‌کی گرنگ بۆ پڕۆتیسنتانه ئاواره‌کان و ئەو پڕۆتیسنتانه‌ی وا له‌ ماوه‌ی دوور ودریژی شه‌ر له‌ نیوان دوو ئایینزای کاتۆلیسیزم¹² و پڕۆتیسنتانیزی ئورویای ناوه‌ندیدا له‌ به‌ژنی سه‌ره‌کی قاره‌ی ئورویاوه‌ روویان کردوته دوورگه‌ی بریتانیا، له‌ شاری کانتربری حاوانه‌ته‌وه‌. له‌ سه‌رده‌می ئه‌مه‌رۆشدا کاتیدرال واته کلیسه‌ی کانتربری¹³

⁸. لیره‌دا حیسابم بۆ ده‌وره‌ی نوێی کوردستان نه‌کردوته‌وه‌ که له‌ ژماره‌ ١ تا ١١ ی له‌ لایه‌ن سورمه‌یا به‌درخان به‌گه‌وه به‌ ناوی نه‌حه‌مد عه‌زیزی له‌ سا‌لانی ١٩١٦ تا ١٧ له‌ قاهیره چاپ و بلا‌و ده‌کرایه‌وه

⁹. Canterbury

¹⁰. Anglican

¹¹. Protestantism

¹². Catholicism

¹³. Canterbury Cathedral

گرنگایهتی خوی پاراستووه و قهشهی کانتربری¹⁴ بۆ ئیماندارانی ئەنگلیکەنی بریتانیا و ئەمریکا و ئوسترالیا وەک پۆپی¹⁵ قاتیکانە¹⁶ بۆ کاتولیکەکان.

بە بۆنەیی ئەو ناوجەرگایهتی و گرنگایهتییهوه، شاری کانتربری لای گهلانی دانیشتووی ئورویا بە پەناگه ناوی دەرکردوووه هەر و اش بووه. تەنانەت لە کۆتاییهکانی سەدهی نۆزدههەمدا هەندیک پرووناکییری عیلمانی که لە ترسی راوانانی حکوومهتی سولتان عەبدولحەمیدی دەمارگیر و پۆلیسهکەیی، خاکی عوسمانییان بەجی هیشتبوو، بۆئەوهی دەستی ئەویان پێ نەگات هاتبووونە کانتربری و لەوئ حاوابوونەوه.

ئێستا پرساری ئەوه دیتە پێشی چالاکانی "یەکیهتی و پێشکەوتن" (اتحاد و ترقی) بۆچی لەو برگه زەمەنیهەدا لە شاری "فۆلکستن" کۆببوونەوه؟ شاری فۆلکستن بە کەرسەیی هاتوچۆی ئەمڕۆیی، تەنیا ۲۰ خولەک لە کانتربرییهوه دووره، راست لە سەر دەریای مانس هەلکەوتوووه، قەتاری ژیر دەریای نیوان فەرنسا و بریتانیا که لە شاری "کاله"¹⁷ ی فەرنسه دەچیتە ناو تونیلی ژیر دەریاوه¹⁸، لە بەری خاکی بریتانیا لە نزیک شاری فۆلکستن سەر دەردههینیت. گەمی نیوان ئورویا و بریتانیا لە فەرنسا و بەلجیکاوه دەگەنە شاروچکەیی دۆفس¹⁹ که ئەویش کەمتر لە ۳۰ خولەک لە فۆلکستنهوه دووره. فۆلکستن شاروچکەیهکه گرنگایهتی کانتربری نییه و نەیبوووه، خەلکەکەیی هەژارتن و مأل بۆ کرین و بەکرئ گرتن، لەوئ هەرزانتەر لە کانتربرییه. من که لە ماوهی ۱۵ سالی رابردوودا سەدان جار هاتوچۆی ئەو دوو شارەم کردوووه، هەر دوو شار و بارودۆخی کۆمەلایهتی و میژوووهکیان کەمتا کورتی دەناسم، ئەو زانیاریانە بە متمانهوه رادهگەینم.

تاقه هۆکاریک بۆ ئەوهی هەلسووراوانی یەکیهتی و پێشکەوتن لە فۆلکستن کۆ ببینتەوه ئەو راستییهیه که شارەکه لە لایهکەوه هەمان پارێزگاریی لەسەر بووه که لەسەر کانتربری هەبووه، لە لایهکی دیکهشەوه قەربالغیی لەوئ کەمتر و هینمایهتییهکی زیاتری تیدا بووه که ئەوش بۆ کاری سیاسی لە چەشنی ئەوهی ئەوان دژ بە حکوومهتی عوسمانییان دەکرد، پێویست بووه؛ هەر و هەژارتن و نرخی شتوومەک لەوئ هەرزانتەر بووه و دواي هەموو ئەوانەش، ئەو تاقمه خەلکە، ئیمانداري مەسیحی نەبوون که بە کاتیدرال واتە کلیسهی کانتربرییهوه بەسترايینتەوه و دەکرا چوار هەنگاو لەواتر لە شوێنیکي هینمی وەک فۆلکستن دابمەزرین.

ئایا بەراستی. عەبدولرحمان بەگی بەدرخان لە بارودۆخی ئەو سالانەدا گەیشتوتە فۆلکستن و ماوهیک لەوئ ژیاوه؟ ئایا پێش فۆلکستن لە لەندن بووه و پێش لەندن لە شاری جنیف ژیاوه؟ ئیش و کاری چی بووه و ژيانی خوی چۆن دابین کردوووه؟ بەلگه بۆ ئەو هاتوچۆیانە چیه؟ ئایا کەسێک لە ئیمه ئارشیوی پۆلیس و سنوورەوانیی ئەو ولاتانەیی پشکنیوه بزانی نیشانهیک لەو هاتوچۆیانە بەدەستەوهیه؟ ئەگەر راکواستنی رۆژنامەکه لە قاهیرەوه بۆ جنیف لەژیر گوشاری پۆلیسی عەبدولحەمید دا بووبیت، هۆکاری رۆیشتن لە جنیفەوه بۆ لەندن چیه؟ مەگەر سوپسراش لە ژیر

¹⁴. Archbishop of Canterbury

¹⁵. Pope

¹⁶. Vatican

¹⁷. Calais

¹⁹. Dover

¹⁸. تونیلەکه، درەنگتر و لە سالی 1994 دا لیدرا.

پركينى پولىسى عوسمانيدا بووه؟ له ههمووان سهيرتر، خو لهندن و فولكستن له يهك ولاتدان، ئهى ئهو راگويزرانه له لهندنهوه بو فولكستن بوچى و لهبر جى؟ باشه بوچى دواى فولكستن ههميسان چووتهوه سهر حوللهى مهرهسى و گهراوتهوه جنيف؟

بوچى مهگر چاپخانه و كهل وپهلى چاپى ئهو سهردهمه وهك ئيستا بووه كه كهمپيوتهريكى لهپ توپ و پرينتهريكى دوو كيلويى بيت؟ ئهو سهره و فيزه وئيجازه وهرگرتنى دهولتهانه و ئهو راگواستنى كهل وپه لانه چون لهو ماوه كهمهى نيوان دهرچوونى ژمارهكاندا گونجاو بووه؟ ئهدرهسى روژنامهكه لهو چوار شاره چون به خوينهرانى ناوخو راگهينراوه و ئهوان چون ههوال و بابتهيان بو ئهدرهسه تازمهك ناردوه؟

ئايا كهسيك له ئيمه جياوازي نيوان پيتهكانى ئهو ژمارانهى روژنامهكهى ئيمتيحان كردوه؟ ئايا جنسى كاغزى ژمارهكان و كهيفيهتى چاپيان ليك جياوازن؟ ئايا دهكرت كاغزى چاپى روژنامهكه له قاهره و جنيف و لهندن و فولكستن وهك يهكتر بن؟ كوئاي قسه، شتيكى نهگونجاوه روژنامهى كوردستان لهو ماوه كهمهدا لهو چوار شوينه دهرچووبيت.

واته، به برواى من ههمو ژمارهكانى روژنامهكه له سهرهتاوه تا كوئاي له ههمان شارى قاهره دهرچوون (ژماره 1 تا 5 له چاپخانهى الهلال و له 5 بهدواوه تا كوئاي، له "مطبعة العلمى كردستان" ي شيوخ فهرم جوللا زمكى ميريوانى يان چاپخانههكى تر)؛ بهلام دواى ژماره 5 و له ژير گوشارى خديو و له ترسى مهورانى سولتان، ناوى قاهره و چاپخانهكهيان لهسهر نهووسراوه و بو شوينهگومكى و تهنيا بو شوينه گومكى ناوى جنيف و لهندن و فولكستن راگهينراوه.

ئهوه كيشهى چاپخانه بو، ئيستا بزائين شيوازي بلاوكر دنهوى روژنامهكه چون بووه:

به بوچوونى من، پاش چاپ كرانى روژنامهكه له قاهره، بهشيك له نوسخهكانى به دهست براون يان به جومله نيراون بو هاوبيران و ئهندامانى ئويوزيسيونى عوسمانى لهو شاره تايهتانه (جنيف، لهندن و فولكستن) و ئهوان لهويوه خستوياننه بوستهوه و بو خلك و خوينهريان ناروون. ئهو كارانهش بوپه كراوه كه سهر له پولىسى عهبدولحميد بشوينن و نهوانن شوينيان لهو ولاتيكي تايهت ههلبگرن.

دياره بو روون بوونهوى يهكجارى و يهكالابوونهوى كيشهكه به تهواوى، دهبي ئهم تويزينهوانهى خوارهوه بهريوه بيري دهن بوچوونى من و ههمو بوچوونىكى ديكه سهبارت بهم مهسلهيه وهك بوچوونى تاكهكسى دهمننهوه و ناسهلمينرين:

1. ناوهروكى بابتهكانى روژنامهكه سهير بكرين بو ئهوى بزائريت ئايا ههمان دهستهى نووسهران و ههمان بابتهكانى سهردهمى قاهره له ژمارهكانى تاراوگهشدا بهردهوامن يان گورانيان بهسهردا هاتوه؛ بو نمونه، نامهى خوينهران وهك جارن گهيشتوته دهستيان يان نا و ئايا نامه نووس و ههوالنيرهكان ههمان ئهوانهى پيشوون يان كهسانىكن كه دهكرى بلين پيهوهنديان به شوينه تازمهكانهوه ههيه؛

ئالۇزە لە شوپىنى خۇيدا دەمىننېتەو تا ئۇ رۆژەى وە لىمىكى كۆنكرىت وەردەگرىتەو. ھىوادارىشم ئۇ رۆژە زۆر دوور نەبىت.

با ئۇەش بلىم كە ئۇ بۆچونەم سى چوار سالىك پىش ئىستا لە رى و رەسمى سالىوگەرى دەرچونى رۆژنامەى كوردستان لە كۆرىكدا دەربرى كە ژمارەىكى زۆر لە رووناكبيرانى كوردى دانىشتوى برىتانيا تىيدا بەشدار بوون و مامۇستاي بەرىز دوكتور كەمال مەزھەر وتارى سەرەكى كۆرەكەى پىشكەش كرد. لەویدا، براى بەرىزم كاك سەر بەست كەركوكى دژ بە بۆچونەكەى من وەستا و گوتى لەو سەردەمەدا نەك ھەر عەبدولرحمان بەگ بەلكو ژمارەىكى زۆر لە ئەندامانى ئوپوزىسيونى عوسمانى لە شارى فۆلكستن دەرژيان واتە فۆلكستن ناوەندى چالاكبيان بوو. بۆچونى كاك سەر بەست لە شوپىنى خۇيداىە و گومانى تىدا نىيە، بەلام ئۇ گەردبوونەوہىەى ئوپوزىسيون ناتوانى ھۆكارىك بىت بۆ بەرپەرچدانەوہى ئۇ ھەموو نىشانانەى وا لە سەرەوہ باسەم كردن. عەبدولرحمان بەگى نەمەر دەبى كەلكى لەو گەردبوونەوہىەى ئوپوزىسيون وەرگرتىت و وەرىشى گرتووە، بەلام ئۇە بە واتاى راگواستنى چاپخانە يان كەرسەى چاپ لە قاھىرەوہ بۆ جنىف و لەندەن و ئىنجا فۆلكستن و دىسان جنىف و قاھىرە نىيە و نابىت.

ھەر چۆنىك بىت، لە قاھىرە يان لە شارەكانى دىكە و لە ھەر شوپىنىكى دىكەى ئەم جىھانەدا، يادى مەزن پىوانى نەمەر مىقداد بەگ و عەبدولرحمان بەگى بەدرخانى و بنەمالە خەباتكارەكەيان بەخىر بىت كە ئىمەيان قەرزدارى رچەشكىنىيە بى وینەكەى خۇيان كرد.

لە كۆتايى ئەم وتارەدا وینەى لاپەرەى يەكەمى ژمارە 1، 6، 20، 24، 25 و 30 دەھىنم كە بە گۆپرەى راگەينراوى سەر رۆژنامەكە لە قاھىرە (دوو جار)، جنىف (دوو جار)، لەندەن و فۆلكستن دەرچوون و بە پى ناوەرۆكى ئەم وتارە، ناوى ھەموويان جگە لە قاھىرە بۆ شوپىنە گومكى نووسراون. كۆپىيەكان لە بەر چاپى سىھەمى كۆپىيى رۆژنامەكە كاك ھەمىد ئەبو بەكر لە سەر ئەساسى چاپى دوكتور كەمال فوناد و كاك ھەسەن ياسىن لە سالى 2006 دا لە تاران بەرپوہ براوہ. سىپاسى براى بەرىزم كاك عەتا موفتى دەكەم بۆ دەستەبەر كردنى نوسخەى ئۇ چاپە. ديارە ئەم چاپى دوو ھەم و سىھەمە دەرەتانى ئۇەمان پىنادەن بتوانىن سەرنجى كاغەز و جەو ھەرى بەكار ھىنراوى ژمارەكان بەدەين و لەگەل يەكتردا بەراوردىان بەكەين بەلام واھىيە بكرىت شىواى نووسىن و راگەياندن و چەشنايەتى فۆنتەكانيان لە بەرانبەر يەك دابىنن.

دوا وینە، كۆپى رووبەرگى بلاوہىەكى كوردىيە بە ناوى "تىشكى رۆژنامە" كە كاك مەجىد ھەقى لە سالى 1998 دا لە لەندەن بلاوى كردوہ و سەرچاوى بەشكىك لەو زانىارىيانە بوو كە من لەم وتارەدا نووسىمەن. سىپاسى رىزدار مەجىد ھەقى دەكەم. وەك دەبىنن نووسراوى سەر رووپەرى يەكەمى رۆژنامەى كوردستان لەویدا كراوہتە كرمانجى خواروو.

۲۰۱۴/۳/۲۴

لەندەن

پاشكۆكان

حجې کاغذک ټي رېکه
 درې رېکت مصري سر
 ناف خوي ټي جریده بي
 لاور بدرخان پاشا
 مقداد مدحت بکي
 هر چار دوهزار جریده يا
 بي پره آزيه رېک
 کردستاني ده بدن خلکي
 بازده روزا جارکي تبت
 تقيساندن

کردستان

۱۳۱۵

عنوان
 مصدرة «کردستان» غزه سي
 صاحب و محرري بدرخان
 پاشا زاده
 * مقدار مدحت *

مربطه ده ۲۰۰ نسخه کردستان
 ولات نظامه ارسال و وساطت له
 قراقرصه نشر و تسم اوله جقدر
 کردستان خارجنه هر ور
 ايجوت سه لك ابوه بدلي
 ۸۰ غروشدر
 کرستان دالخانه خصوصي
 استبلاره مجانا کوډر پاور

* کردلې ايقاط و تحصيل صنايه آشوبق ايجون شهديك *

* ارن بش گونده بر نشر اولور كرده غزه در *

* روزا پنجشې ده ۳۰ ذوالقعدة سنه ۱۳۱۵ پنجشنبه في ۹ نيسان سنه ۱۳۱۴ *

بسم الله الرحمن الرحيم

صد هزار شکر و حمد ژ خدی تعالی ره آم مسلمان
 خلقی بکړن . وظايننا علم و معرفتيره هش وزکانه دامه . در حقا
 علماندينا علم و معرفتيره گلك آيتين جليله واحاديث شريفه
 هين دنيا پیده چقاس مسلمان هين گوند و بازييرين
 تهيايده مکتب و مدرسه و جریده هين دنيا پیده چه دبه
 چه نابه جریده دتقيسن . چيفامن تبت ژ کرداره کسرد
 ژ گلك قوما زيده تر خويي هش وزکانه جاميرن دينين
 خوهده راست و قوينه خورتن و ديسا و که قومين دي
 نه خوندانه نه د ولندن دنيا پیده چه دبه چيران وان موسقوف
 چاوه به وي چه بکه نظامن لوما ريانخديده من آف
 جریده باها تقيسي يا ذنا خدی تعالی باشن هر هر بازده
 روزاده جارکي آزي جریده کي بنفيسم . ناف في من کره به
 (کردستان) في جریده پیده آزي بيشا قبيعا علم و معرفتا بکم

لکودري مروف دتخله لکودري مدرسه و مکتبن قنج هه
 آزي نيشا کردا بکم لکودري چه شر دبه دولتين مظن چه
 دکن چاوه شر دکن تجارت چاوه دبه آزي حيا حکاات
 بکم حتی نو کسي جریده کي هولي نقيسي به آف جریده يا
 مناها يا عوډي به لوما وي گلك کيايي هين . از هيفي درکم
 کيايا جریده بي ژمنه بتقيسن هبي تبت و کي نو چه درين
 کين باشي هنيکي دچه دکوه ريده آفه ايدي آزي دست
 مقصدی بکم . (ومن الله التوفيق)

حضرت پيغمبر عليه الصلوة والسلام گوتي به « العلماء
 ورثة الانبياء » انکو علما وارثين انبيائه ژ طرف خديده
 مامورن وعظ و نصيحتي بدن خلکي ريا قنج نيشا وان
 بکن لوما گلي علمان کردا چاوه اون وعظ و نصيحتا
 نميزي ددرن ولي درفي اون مير و آغا و کرمانجين دانسن
 وان تشويقا ظايننا علم و معرفتي بکن ريا قنج نيشا وان
 بکن هکي اون وي بکن گنهي حيا سلطوي روميه

عنوان

جنوده (کردستان) غزته سی
 صاحب و محرری بدرخان
 پاشا زاده عبدالرحمن
 هر طبعده ۲۰۰۰ نسخه کردستان
 ولات عظامنه ارسال و ساطلریه
 قرار و قصبانه نشر و تقسیم اوله چند
 کردستان خارجنده هر بر ایچون
 سنهك آبونہ بدلی
 ۸۰ غروشدنر
 کردستان داخلنده خصوصی
 استانیارنه بجائاً گوندربلور

کردستان

(یازده روزاده جارگی تیت نفیساندن جریده یا کردی به)
 کردلی تحصیل علوم و فنونه تشویق ابدن نصاب و ادبیات کردی بی حاوی
 (اون بش کونده بر نشر اولتور کردجه غزته در)

غزته نك مسلكنه موافق عربجه تركجه فارسیجه مکتوبلر کردجه به بالترجه نشر اولنور

چی فی کاغذکی ریکه
 زمزه دنی سر کاغذی
 وها بشیسه :
 برنجال المرحوم بدرخان
 پاشا عبدالرحمن بك
 هر جازر دو هزار جریده یا
 ازی ریکم کردستانی
 ده بلاش بدن خلکی

روژا یکشمبده ۲۵ جازدی الاول ۱۳۱۶ بازار ایتسی فی ۲۸ ایلول سنه ۱۳۱۴

شوکتلو عظمتلو سلطان عبد الحمید خان ثانی حضرت تبرت
 عمر فضیال عیدانه مدر

ادشاه !

بتلا اولدینی علت صدره دن طولانی اطبانك كوستردكاری لزوم اوزرینه
 مات طلب و استرحام ایندیکی رخصته نالدار له مدیندن بلامأذونیت
 قیش مصره عزیمت و موسم صیفك حلولیله درسعادته عودت ابدن
 زم مدحت قوللریك کیفیت عزیمتی بر معناد ایندیکی شکل و صورته
 رق ذات هایونلرینه قارشو اختیار کذب و دروغ وشو صورته تأمین
 ، ومنفعت اینجکی اعتیاد ابدن ابوالهدی اقدینك جمله تدایر مفسدت کارانه
 ن اولقی (ولا آذر) آیت جلیله سی خلافتده اوله رق زید ایچون
 ر مستول ایدلك قیلندن اولقی و بو وسیله ایله دخی ذات هایونلری
 دهکی افکار منفی اخلاص اتمك اوزره استانبولده بولان برادرلریمك
 قیله مدحت بکک جلی ممکن اوله بیله جککه دأر مرقوم ابوالضلالك
 لمة اجر ای شناعی اولان عثمان پاشایه امین بکک تضییقی حقتده بر زورنال
 بریلوب بولك اوزرینه باشکاتب تحسین بك قوللری طرفندن (تضییق)
 ن حقتده عثمان پاشادن ایضاحات طلب اولتسیله عثمان پاشا جواباً
 دمن فرمان بیورلر ایسه . مدحت نك بوراده بولان برادرلری

ضرب و قتل ایله تحویف ایدرم انلرده بشو اذیتدن قورتلدی اوزره
 مدحت بکی کبرو جاغبرلر « دیو دانشکارانه و پردیگی جوابه مقام خلافت
 عظمانك باشکاتب تحسین بك اقدی ده « اقدم بونی سزه رسماً امر
 ایدمزلر « دیو جواب بر مرک شاعت مروضه نك اجرانه صورت غیر
 رسمیده مساعده شاهانه لری شایان بیورلدینی ضمناً تبلیغ ایندیکی کبی
 یاور خصوصی محمد پاشا دخی بو صورته حرکت موافق شان صداقت
 اوله جفتی علاوه اظهار تمسیه شاعت و دانات مذکور بک باشکاتب
 بك طرفندن امین بکک مابین هایونه جاغبرلدینی بر کونده اجرایی
 قرارلشد برله رق تا بشکطاشدن قاضی کوبه قدر بر طاقم حشرات طرفلرندن
 تعقیب ایندیکی ، جریان ابدن تحقیقاته وائشانی وقعه ده علی ملاه الناس
 متجاسرل طرفندن وقوع بولان افادانه نظراً حشرات مرقومه عثمان پاشا
 طرفندن ترتیب ابدلک لری و امین بکک ضربی حقتده اراده سینه لرینك
 صادر اولدینی تبلیغ ایندیکی ثابت اولسیله عثمان پاشا حقتده دخی لازمه
 عدالتك اجرایی عمومز طرفندن عتبه علیای خلافتنا هیلرندن بالدفعات
 استرحام اولدینی حالده نمره سی کورلمك شویله طورسون ابوالضلالك تأثیر
 نفوذیله استرحامتزدخی خاکبای هایونلرجه تأثیر سز قالدینی کبی استفسار
 خاطر ضمنتده باشقه شفقت و رحیمه درسعادته کلوب طوفرجه ملین هایون
 ملوکانه لرینه مراجعت ایلدش اولان برادریم علی بك قوللری دخی درت

کردستان

١٣١٥

(پازده ورواده جاړی ټیت شیناندل جریده یا کردی په)

کرد لری تحصیل علوم و فنون تشریح ایدر اصابع و ادبیات کرده یی حاوی
(اوان بش کونده بر نشر اولتور کردجه نخرته در)

KURDISTAN

Adresse: Boite spéciale N° 679 CAIRE (Egypte)

نخرته تک مسلک موافق عربی، ترکی، فارسی، مکر، بلر کردجه په بالترجه نشر اولتور

چی کاغذی ویکه
ژمنره دتی سرکاغذی
و ها بنجیسه :
نجل المرحوم بدرخان
پاشا عبد الرحمن بك
صندوق البوسته (٦٧٩)
بمصر القاهره
هرچار دو صد جریده یا
ازی ویکم کردستان
ده بلان بدن خلکی

هوات
مصر ده (کردستان) نخرته می
صاحب بدرخان
پاشا زاده عبد الرحمن
صندوق البوسته (٦٧٩)
بمصر القاهره
هر جریده ٢٠٠ تنه کردستان
ولان هواته اوسال و بناظره
ترا وضاغه نخر و نیم اوله چند
کردستان خارچنده هریر اییون
آنی آینی
٥٠ سنت تک آیونه بدل
٨٠ غروشدر
کردستان داخلده خصوصی
استیازره جماناً کوندریلور

﴿ روز پنجشنبه ٢٥ شعبان المظم سنه ١٣١٧ فی کانون اول ١٦ سنه ١٣١٥ ﴾

﴿ آچیق مکتوب سلطان حمید خان تان ﴾ (حضرت لریه)

پادشاهان
پورکه مع التأسف نخره الهم بر سال حیرت
افتالی شو جریده مرقیه افکار شاهانه لریه
عرض ویند کا کوله اجرا یور دیکم ماملات غیره
لاشه دن حاصل اولان شو تأییری نظر هایون نکرده
آیات ایله تکرارندن اجتناب و جاویو وسیله ایله ده
ملت مضمومه مزئی خیران حالن خبردار ایدرم
شویه که : معلوم شاهانه لری اولدینی وجهسه
ترالسوال هار په سنده انکیز لک (لدی سیت)
جاورنده اوغراد قری عزیت حبیه ستمسول
قرایمه حضرت لریه بیان تشریح حاوی طرف
تاها نکرندن بر تلرافنامه کشیده بیورش ایدی
دوات عثانیه ایله انکیزه دولتی اواسته من
القدیم جاری اولان حقوق و منافع مشترک ایله
معامله دوسانه محافل قوم نجیبده بر حسن غیرت
اویاندر مسیله بر اومد خالد سیف الله بك ، اول
فتواخانه دن استفتا و پسده استنبول و جاورنده
طوبه په بیله جکی درت بش بیك کرد ایله کوکالی
صورتیه ترالسوال عماره سنه عزیت اییون انکیزه
دوات لخمه سنک در سادیده بولان سفیریه
مراجعت ایدیه متفر صدر لری لریه
بیان نکرده زاده عثانیه

اولدیندن شو تکلیفندن استفاده ایله میه جیکی
تلخ ایشیکی کی ، صرف استانبول لردن مرکب
بر جیت دتی ترالسواله کینک اییون مراجعت
ایتش واندرده او بولده جواب ویر لشدر معاملات
معروضه طرف شاهانه لردن چیکلان تا ترافنامه
په موافق و دولتی یتدک مناسباتی مؤکد و بنا
علیه بو بولده مراجعتده بولان ارباب حیرت شایان
تقدیر و تحسین بولند قری حالده هر معامله دن ذات
شاهانه کر علیه بر حصه چیقار مق منافع و زیله لری
ایجابندن اولان و اصلدقای بندکان شاهانه نامی
آئنده سنک ، شو زوالی ملنک شو منعلوم مندور
ملت منطقی تک قانی امه ایله یشافی اعتیاد ایدن
بر طاقم جانورلر بو معامله غیره بیروانه یی دتی
منفعت شخصیه لری اییون ذات شو کتبا بکر علیه
تفسیر و بیك تاویلات ایله اعظام ایدرک جسد سنک
حاجس و توقیر لری سنکده اراده سابه عادلانه لری
تصدیر ایدر ده رک شو اصحاب حیرت سکر اون کون
حاجس و توقیر اولمشدر
قدماً ما بین هما یونکر ایدر کی دوت سده دیری
بیجه بیجه منطوق مارک فریادینی رنگ زردینی کوز
باشاری ایشیدوب کورمکن او صابان او ما بین
هایون نکرده و قسما دتی قصاب دکالی جسد یثافی
امیر شه سزاوار اولان انکیزه سنک کی حسن پاشا
نخرته تک مسلک موافق عربی، ترکی، فارسی، مکر، بلر کردجه په بالترجه نشر اولتور

موقوفین مظلومه اک بیوک جانلر کی اقرابا و احاسیه
استیادین ز اقریوب بازمقن منع ایدر کوری
کی بهیسی شو طله و عدم استیادین حاصل
اولان محکمکاز جان صفتیه تحمل ایله یلنک
اییون رد ایدن ازمیه قرائت کلام الله مراجعت
ایتک استیادین ایسه و وقوع بولان دیا و استحابک
همیده تأثیر سن قاله وق الیه قرآن و یومکن
دخراستک اولمشدر
ایخلافه یی ظل الله دیان ذات شو معامله
حکومات اسلامیه تک دکل حق اجنبی دولتمه
تابع جانی بر مسابانه اجرا ایدلماشدر
ملق بیوردک عوامچک اندن پرواک قالدی فقط
الیه غضبندن بیهرک استیادینده می قورق سنک ا
شو اجرا ایشیدوب طلبندن طولانی بو طاقه
اسرائل بری که بحر به ل دو قورق حسنی پاشا تک
غندومیدر نجین ایشیدی ویر دیکریده ایله برامبر
حاله اخر صورتده معلول قالدی
تهایت شو معامله مستیده انکیزه نقری اصلاتی
سیر اقرنور حضرت لریه حیرت و عدالتی تحریک
ایشیدی قرانی او قومقن منع ایشیدوب بیچاره لری
انکیزه حایه ایچک باشدی سفیر شار الیایه مفاصله
و حق کرددیک مناسبتن لکار اوزرینه قلم مناسباته
و همان در سمانی ترکه قیام ایله بیچاره بیایور لری
شرایت ایشیده غرابت اوازه اوازه موقوفیه

Address :

ABDULRAHMAN BEDRIKHAN
75, Prince Square
Bayswater W.
LONDON

هر طبعه ۲۰۰۰ نسخه کردستان
ولاب عظامه ارسال و واسطه
ترا و تصبانه نشر و تقسیم اوله جتدر
کردستان خارجهنده هر بزایمبون
سه لک آبونه بدلی
۸۰ غروشدر
کردستان داچلنده خصوصی
استیانه مچانا کوندریلور

کردستان

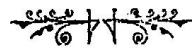
پازده روزاده جاری تیت نیسافدن جزیده یا کردی به
کردری تحصیل علوم و فنونه تشویق ایدر تصایح و ادبیات کردیه بی حاوی
(آیده بر نشر اولتور کردجه عزنه در)
غزته نك، سلسكنه موافق عربجه تركجه فارسجه مکتوبلر کردجه به بالترجه نشر اولتور

فی کاغذکی ریکه
ه دنی سرکاغذی
ها رفینه :
ل المرحوم بدرخان
عبد الرحمن بك
دو هزار جریده یا
ریکم کردستان
لاش بدن خلکی

۶ جمادی الاول سنه ۱۳۱۸ فی ۱۹ اغستوس سنه ۱۳۱۶

اعلان

همن ژجنوره بی نقل لوندزه فی کرلومان نکاری جریدها خواه نشر
ر پهرویه امید و کم کوهر هیفت جاری مستظماً جریدها خواه
نشر بکم.

وقته مدحت پاشا

(استطراد - ما بعد)

بند تخصیصا خواه به قائما ندستانه وزیر دوی مدحت پاشازی دکو هر
خوه اعتبار له قائما نکت کلک خرابه لوا مالم دبی . دزی مدحت پاشا
له بی غالب پاشا تخصیصا ختکار به زیر ره دکر . مدحت پاشا افت بهیست
یقینی جم ختکار عزلا غالب پاشا و اعادا تخصیصا طلب کر . اف طلبا
پاشا اسمانی نه بی لکن صدر اعظم جو مالا خواه استمفا خواه طلب کر .
وزا از مالا خواه در نکت . فی زمانی ده کلک جلیا ختکار زیره خیر

دیگر دایچه سر شفی خوه لکن مدحت پاشا حمی رد کر . پاسن دو روزا
ختکار خبر ر مدحت پاشاره شانده کو مطابین وی قبول کره بلاچیه ما یقی .
مدحت پاشا باوز کر جو لکن دیت کو اف دانک بی . زیرا وقتا کو چو ما یقی
کت مزلی ده باورک چونک مهر اسداری ذی خوست . وی هتکی اوی
زمانی ختکار چه حبله لی کر . درینست مهر دا پاسن دوساعتا له واپور سوار
کرن و ژ اسنانبولی درینستن . ختکار ذ نفا مدحت پاشا کلک دترسا لوما کلک
اعتقاد کر وقتا کو ختکار دیت ملت دنک ناکه کلک دل خوسن بی . و مدحت پاشا
زی ریکر نایف انکیز . مدحت پاشا له نای اورویا بی ذی مظهر تقدیر بی لوما هر
ختکار ذی دترسا حتی حق سکوت زره احسان ریکر لکن اوی ندستاندر دکر .
عبد الحمید زفی حالی بکچار عاجز دبی . عبد الحمید نهسایت خوه هو کر دانی
مدحت پاشا کر اوی ذی اجابت کر چو کریدی ساکن بی . مدحت پاشا وی
دری ذی خدمت ژ وطن خوره دصکر خلقین ویده ری کلک ژ مدحت پاشا
نمون بین مسلمان و فله خی دوست و متفق بین . پاسن دو هیفا مدحت پاشا تلغرافک
ختکار شانده کوبیه صدر اعظم پاسن دوساعتا دینسا تلغرافک ستانده کوبیه والی
بی شامی : نهایت جو شامی . —

Address :
Year Bay Crescent
5 East Cliff
FOLKSTONE
Angletore

هر طبعده ۲۰۰ نسخه کردستان
ولاب عظامه ارسال اولتور
کردستان خارخنده هر رايچون
سناک آونه بدلی
۸۰ غرژشدر
کردستان داخنده خصوصي
استانلره چانا کوندريلور

کردستان

هه هیقی جاری در کتفه جریده یا کردی به

کردلری تحصیل علوم و فنونه تشویق ایدر نصاب و ادبیات کردیه بی حاوی
(آیده بر انشرا اولتور کردجه و ترکیه غزته در)

KURDISTAN

غزته نك مسلكه و وافق عربجه ترکیه فارسیه مکتوبلر کردجه به انترجه و باعینا نشر اولتور

احب و محوری
رخان پاشا
علی عبدالرحمن
اولتور اوران
اعاده اولتور
فوسد جریده یا
ریکم کردستان
بلاش بدن خلگی

هه روزا دوشمبیده ۶ جمادی الاخر سنه ۱۳۱۸ فی ۱۸ ایلول سنه ۱۳۱۶ هه

هه وقته مدحت پاشا

(استراد — ما بعد)

می ژی مدحت پاشا به همت و غیرتا خود له خلق حیا دا حرئی کرن
ختکار دیسا ژنی حالی رحمت بی لوما دوجارا دا زحر کرن لکن مدحت پاشا
وجارا ژی خلاص بی . ختکار ایدی نکازی وی له شامی بهیله تبیین
ی کر پاش چند هیکی ختکار حلی پاشا و هنگ یاور ریکر از میری دا
پاشا و ژن و زاروبین وی بده کر تن . نهایت شکی ساعت شش حلی پاشا
عسکر و یاوراره خانی بی مدحت پاشا محاصره کر مدحت پاشا درکی پشت
وه درکت چو سفارت فرانسه بی . وقتا کو حلی پاشا بهیست کومدحت پاشا نه
امر دا عسکری حلی کتن خاییده تاف ژن و زارویا . حلی پاشا شسیر
دسر ژنا مدحت پاشا ژشسیری حلی پاشا ترسا اوی به غرمانی خود
پاشا تحقیق کر ، حاصل وی شفی او خانی ز عثمیری نمونه پلک بی . وقتا کو
قی بهیست مدحت پاشا له سفارتا فرانسه بی ده به حکومتی ژ فرانسه بی
ز . ختکار کلک و عدین خوش ژ فرانسه پیره کردا . مدحت پاشا تنبلیم
ایت مدحت پاشا هات تسلیم کرن . مدحت پاشا چند روزکی له قشلا از میری
له ما پاشی ریکرن له استابولی . ویده ری ختکار اوره قنلا سلطان عبدالعزیز

انهام کر . محکمه تشکیل کر او عا کد کر . هر یکیره ده هزار زیر دا دوشاهدین
درو کر بییدا کر اوان هر دو شاهدا له محکمه بی به علم ما پری عبد الحمید دروسو کاند
خوار . به فی صورتی محکمه عبد الحمید بی جاسوس و ارازلین درو خود تشکیل
کری . مدحت پاشا به اعدای محکوم کر . پاشی عبد الحمید خبر زیره ریکر کر بلا بی
دستی من ماچیکه زمن غنوجووازه ازی وی غنوجکم وحقی دیسا بکم صدر اعظم .
لکن مدحت پاشا نزل نه کر دستی ختکار که هولی دنی ماچیکه . لکن ختکار
ندکاری وی له استابولیده اعدام بکه ژ استلالی ترسا لوما تاف طائفی کر
ویده ری ساله کی حس ما . وی زمانیده رئیس عسکرتک عربی تافی وی
ابن الرشید . اوی جوانی دیا پاشایی دزانی و دوستی وی بی لوما روزکی هنگ
غلامین خود . فه جو قلمه یا مدحت پاشا له نیده موقوب محاصره کر . دقیای وی
خلاص بکه . لکن قلمه بیده کلک کلک عسکر هبی معتبا وی کفایت نکر
لکن وقتا کو اوی مدحت پاشا ر پنجره بی دید ری کازی کر داخوهر پنجره بی
بافیره . داوی خلاص بکه لکن مدحت پاشا ردنی دستی خود شوشی بی لوما
افی تکلیفا ابن الرشید قبول نه کر . حرکتا ابن الرشید کلک ختکار ترساند
لوما سفوت پاشا ر و البتیا حجازی عزل کر عثمان پاشا ریکر شو ناوی و قطعی
امر دای کو زورور کی مدحت پاشا بده کر تن . اوی ری پاسن بیله کی
او . مضموم به امری ختکار و به مروفین عبد الحمید ری استابولی ریکری تاف
چه ده دا ختقاند .

Adresse :
« KURDISTAN »
GENEVE
(Suisse)

کردستان خارجده هر رايجون
سنة لك آبونه بدلي
۸۰ فرودشدر
کردستان داخلده خصوصي
است بيله مجاناً كوردولور.

کردستان

۱۳۱۵

هين جاركی دردكفه جرده يا كرده به چرته
كردلی محصيل علوم و فنون تشويق ايدر نصاب و ادبيات كرده بي حادي
(آبدنه برننبر اولدور كردجه و تركجه غزنهدر)

KURDISTAN

غزنهدنك مسلكنه موافق عريجه فارسي مکتوبلر عينا درج اولدور

صاحب و محرری
بدرخان پاشا
اوغلی
عبدالرحمن

درج اولغیان اوراق
اعاده اولغیز

این ۴ ذی الحجہ سنہ ۱۳۱۹ ۱ مارت سنہ ۱۳۱۸

کردستانیده اساسا نفاق

اف معلومه کو راهین ژه زویتا سیر فساد و نفاقا نشر و تعمیم دکن ژ
هی ملکیتین اوردیایی نھی و تجمید بین افه زمانکه مستول شرقی بینه .
خرایسا وان سرووا له ولای مه ده زی ملک زیدده لکن اولادا از
قیج ماهیتا وان تعیین بکم. ازی هنک ژ فسادا وانا له جینی اجرا کری بحث
بکم.

افه هانه دو ساله جینی ملک قتال و بنما اقطاع بین ملک ظلم و غدر له
خانی جینی کرن . حمی وقعه نویسا و خنیا (بارون باز شور) ناف ائرا
خوهایا سرفی شری طبع و نشر کری تماماً اعتراف دکه کو سبیا فلاکتا
جینی دو دونه يك زی انکابزه کو سر منقضا خووه یا مادی هر پیله کی ری .
ملکتی دبدنه بر طوط و تفنگکا سبیا دیزی او واهین کو به حمایا فرانسه بی
هنده احوالین خلاف عدل و انصابت له وی ولای اجرا دکن .
هنکا عسکری دولتین متفق غلبه له جینیا کری هی کسا واهیا دست
یفا بی کر . و نفا کو عسکری دید کو واهب جینیا تالان دکن او ان زی
دست بی کر .

میسورن ژ بری فه له ویده ویشه لوما او ان دزانی کو مالی زیده له
کودرا فشار نیه . به دلالت وقوتنا عسکرین خووه و به و ان عسکرین جینی
کو به تلقیناتین خووه کرین فه پاش شری کتین ناو بازر . عسکرا احوال
تالان دکر و واهیا ده تانی او ان وه اعتقاد دکر کو عملک خیر دکن .
ناف عسکرین فرانسیزین چویی جینی ده يك ویده مر . اشیایین هی
نقشیش کرن چکک شبت هزار زر له هر هرتان . اف مقدار بدلا اشیای
مسروقه بی . حاسسی ملک امثال و احوالین دی کفش کر کو میسونر
فان وقوعات مؤله ده سبیک مستقل بین .
او تفصیلات تعیین دکه کو اف میسونرین ها ، مقصدا ۳۴ اصل اووه کو

منقضا خووه دکن و دولتین اوردیایی زی مقصدین خووهی نامشروهره
وان دکن الت .

کلك وقوتاین دی اثبات دکه کو ماملانین میسونرا تماماً به مساعد
وزرایین وان دبه . احتیاطاً ناف حکومتا مه و فرانسیایده محدث کری یا
صورتک وه نتیجه پازر بی کو او پنج شرائین له مه داین قبول کردن
پاشا بکا حالی کردستانیده کلك مضره . او پنج شرائی زی افن :

۱ - قبول کرنا حمی مکتبی فرنسیزین له ملکیه موجود و معافیت
وان ژ باجی .

۲ - قبول کرنا حمی مبنای الدین و خسه خانهین موجود و معافیت
وان ژ کرکی .

۳ - تعمیرا حمی مکتب خسته خانه و اماکن ساثرهین له سالین ۱۸۹۴
۹۵ ، ۹۶ بده وقما ارمینیا تخریب وان ضرر دیده بوین .

۴ - هر جاز وی حکومتا فرانسه بی دست کر نیانی انشا و ان بکه
موجود تعمیر و ان توسیع بکه هر حق شش هیفا حکومتا به نوا اعتراض
تبلیغ نکر ابدی بو حق اعتراض ژ هره تا پنه .

۵ - وک فرانسه بی دق تصدیقا انتخاب امانتول واهیتا کلامایاره .

ژ فان هر پنج مادا کفش دبه کو او مسلک فرانسه له کردستانی
تعقیب دکه استقبالیده کردستانیده وی کلك مدعشر بیه و میسونرین ویده
ری یکچار به فان شرائی مطلق المنان دین . فرانسیا میسونر ژ ولایتین
خووه در کرن لکن او مفسد نهو چون له ملکیه ویده ری بحمایا فرانسیا
ده نه بناء علیه فرانسیا تو فنی انسانیتی ره نه کر . او بلا پیکرین سر
چاقی معصومین اناطولی بی و فرانسه بی به قوت البحر اووه حوقاس امتیاز
دا میسونرا کو پاش نهو قتالین کلك خونریز ظهور بکن چقاس ، مؤساتین
فرانسه بی ولای به هنه حمی دست میسونرا ده نه اوژی یاوی خلقین
جاهل یفن سردی خووه و ان بین فہین سردی و ان وی به انصاف و

حەجی کەنگەزێکی ئێرێکی
دەقی رێکت مەری سز
ناف خۆی ئێرێ جەری
لاو بەدرخان پاشا
مەقداد مەدحت بەکی
هەر جار دۆهەر جەری
بێ پێرە ئێرێ رێکم
کوردستانی دە پێرە خاکی
پازدە رۆژا جارێکی تێت
نەفساندن

کوردستان

۱۳۱۵

عنوان
مەصدە «کوردستان» غەزەلی
صاحب و مەررێ بەدرخان
پاشا زاده
مەقداد مەدحت
مەزبەندە ۲۰۰۰ نەسخە کوردستان
ولایت، ئێران، ارسال و واسطای بە
فراوانی بانه و تەبەق اوله جەندەر
کوردستان خارجه هەر رێر
ایچون سەنەک ایپه بەدلی
۸۰ غر و شدر
کرسا داخا ۲۰۰۰ مەصره
ایتمایله پاشا کوردی باور

کوردی ایقاع و تەحصیل سەنایه ئێرێ ایچون سەد بەک
ئێرێ ارن بش گۆندە بر نەشر اولور کوردجە غەزەدر

۱۳۱۵

له پێتێ و هاندانی کوردەکان بۆ خۆتێدن و زانست
رۆژی پێنج شەمۆ ۳۰ ذوالعقدە سالێ ۱۳۱۵ [کۆچی مانگی]، پێنج شەمۆ ۴ نیسانی ۱۳۱۴ [ی
رۆمی]

[بەرنه‌ر به ۲۲ ی نیسانی ۱۸۹۸]

هەر نامە بەک کە دە نێردرێ، دە بێ بۆ مێسر بێ نێردرێ بە ناوی خاوهنی ئەم جەری دەیه‌وه [کوردستان]
«کۆری بەدرخان پاشا» «مەقداد مەدحت بەگی»، هەر جارێ ۲۰۰۰ نەسخە بە بەلاش بۆ کوردستان دە نێرم،
کە بەر تێبه‌ خە لێک بێخۆتێنه‌وه.

پازدە رۆژ جارێک دەردەچێ

نرخێ بە شداری بۆ دەره‌وه‌ی کوردستان ۸۰ قروشه‌ بۆ کوردستان بە بەلاش دە نێردرێ

بسم الله الرحمن و الرحيم

سەد هەزار سوپاس بۆ خۆی مێهەرەیان کە تێمە‌ی موسولمانانی خەلق کرد و زانینی زانست، مەعرفەت، هۆش و ژیری پێ بەخشیون.
دەره‌ق بە زانست و فێرپوون گە لێک نایه‌تی جوان و حەدیسی شەریف هەن. له جیهانه‌دا چەند موسولمان هەبن، هەمووان له گۆند و
شاره‌کانی خۆیاندا خاوهنی فێرگه‌ و قوتابخانه‌ و رۆژنامه‌ی خۆیان، هەرچی له‌م جیهانه‌ روو بدا دە بنوسن. داخه‌کم کورد کە له‌ زۆر له
میلله‌تانی دیکه‌ خاوهن هۆشتر، ژیرتر، جامیتر، دلپاکتر و به‌هێزتره‌، به‌لام وه‌ک قه‌ومه‌کانی دیکه‌ خۆتێنده‌وار و ده‌وله‌مەند نییه‌.
[کوردەکان] ناگایان له‌وه‌ نییه‌ کە له‌ جیهاندا چی رووده‌دا و له‌ مۆسکۆ کە هاوسنیانه‌ چی ده‌بێ و چی رووی ده‌دا. بۆیه‌ من، کە ئەم
جەری ده‌یه‌م نووسی [دەکرد]، به‌ هیوای خوا له‌ مه‌وه‌ ده‌وا هەر پازدە رۆژ جارێک جەری ده‌یه‌ک دە نووسم [بلاوه‌ ده‌مه‌وه‌].
ناوی «کوردستان» م لێ ناوه‌. له‌م جەری ده‌که‌دا من باسی چاکی خۆتێدن و زانست ده‌که‌م. له‌ هەر کۆتیه‌ک فێرگه‌ و قوتابخانه‌ی چاک هەبێ
من نیشانی کوردەکان ده‌ده‌م [بۆیان باس ده‌که‌م]. هەر شەرتیک روویدا، ده‌وله‌تانی مەزن ج ده‌کەن، چۆن ده‌جەنگن، چۆن بازرگانی ده‌کەن،
من باسیان ده‌که‌م.

تا ئێستا هیچ کەسێک جەری ده‌یه‌کی وای [به‌ زمانی کوردی] دەرنه‌کردوه‌، ئەم جەری ده‌یه‌ی من یه‌که‌م جەری ده‌ [ی کوردی] به‌ بۆیه‌ پێر له‌
کەموکۆری. جا هیوادارم کەم و کۆریه‌کانی رۆژنامه‌که‌م بۆ بنوسن. هەر شتییک کە تازه‌ ساز ده‌بێ کەم و کۆری هەیه‌، به‌لام دوای ئەمه‌
رتگای خۆی ده‌گرتیه‌ به‌ر. (و من الله التوفیق).